

**การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552
STUDENT'S MORALITY AND ETHIC DEVELOPMENT PROJECT ASSESSMENT
AT BANSARAIWITTAYA SCHOOL**

ชัยสิทธิ์ พิมลมาศ

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ผู้ประเมินได้นำรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ประกอบด้วย การประเมินด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรายงานผลการดำเนินโครงการและเพื่อให้ทราบว่ามีความเหมาะสมในแต่ละด้านเพียงใด และมีข้อดีข้อบกพร่องอย่างไร

การประเมินโครงการในครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูที่ปรึกษาประจำชั้น ครูผู้สอนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 จำนวน 191 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.0-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.96 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการประเมินโครงการ พบว่า

วิเคราะห์ผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 โดยรวมอยู่ระดับมากแข็งแรงจากมากไปหาน้อยตามรายด้าน ดังนี้ ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ ส่วนรายข้อ โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจนอยู่ในระดับมากที่สุด นอกนั้นอยู่ในระดับมาก

สรุปผลการประเมินโครงการ พบว่า นักเรียนมีความตระหนักในคุณธรรมจริยธรรมและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียนอันเป็นผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study student's morality and ethic development project assessment, academic year 2010, at Bansaraiwittaya school. The CIPP model was being use in this research, contained with 4 aspects as follows: context, input, process, and product.

The samples of this evaluation consisted of 191 persons from project response teachers, classroom counseling teacher, teachers, year 2 students, year 3 students and basic education schools committee by simple random sampling. A 5-point rating scale questionnaire composed of items reflecting the five aspects as 40 testing with a reliability of 0.96 was administered and then the data were analyzed through percentage, mean, and standard deviation.

The findings were as follows:

The student's morality and ethic project assessment of Bansaraiwittaya school, academic year 2010, was at a high level. Considered in each aspect; context was the most effected follow by input, process, and product, in order. The school policy about morality and ethic development was at the highest level, the rest were at high level.

Conclusion of the project assessment also found that students were realized on morality and ethic. They are able to apply it for their lifestyle and could be a good member of community which could be a great opportunity for educational development in the future.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพปัจจุบันปัญหาของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับว่าการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการศึกษา จนทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสในการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญกับนโยบายทางด้านสังคมในการพัฒนาสังคมโดยองค์รวมเน้นไปที่การส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนไทยในชาติที่จักปฏิรูปสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข ปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาสุขภาพของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา ที่มีกีฬาเป็นพื้นฐานการออกกำลังกายสร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคม ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและพัฒนาระสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550: 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้นำนโยบายด้านสังคมโดยเฉพาะด้านการศึกษามีการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้กำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อการขับเคลื่อนคุณธรรมนำความรู้ การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปให้เขตพื้นที่การศึกษา โดยให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชนและท้องถิ่น (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต 7. 2550: 7)

จากนโยบายดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกลยุทธ์โดยใช้หลักการGoals Approach จากการนำนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมาใช้เป็นหลักและใช้หลักการ Direct Approach ที่มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กร (SWOT) กำหนดกลยุทธ์เพิ่มเติม เพื่อแก้ภาวะวิกฤติของสภาพปัญหา ดังมีรายละเอียดของ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังต่อไปนี้ วิสัยทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐานพันธกิจ ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7. 2550: 12)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 6 กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2546)

เพื่อเป็นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสนองนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนการกรมเจ้าสังกัด ดังนั้น โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อรองรับและขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา บริหารงานแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ กำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้คุณภาพตามมาตรฐาน และชุมชนมีความพึงพอใจ (โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา. 252: 2)

การที่จะทำให้อคนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ได้นั้น ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจเอกชน อาสาสมัครและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เป็นกลไกเกื้อหนุนให้คนไทยเป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี รักชาติ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและลปปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมสนับสนุนการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนตลอดทุกช่วงอายุโดยสร้างการปลูกจิตสำนึกในความรักชาติ และความเป็นไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเน้นการรณรงค์ให้ทุกฝ่ายในสังคมรวมทั้งส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครในการกระตุ้นให้คนไทยมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคีและรักชาติ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหของสังคมที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545:7)

อานันท์ ปันยารชุน (อ้างถึงใน วิชัย กฤษณกลาง. 2546 1-2) "การที่จะพัฒนาพลเมืองของประเทศให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรมจิตใจของคนนั้น เป็นผลสะท้อนให้เห็นคุณภาพของคนในสังคมอันเกิดจากการอบรมป้อนนิสัยมา

จากครอบครัว สถาบันการศึกษา ตลอดจนได้รับกระบวนการขัดเกลาและปรากฏการณ์ทางสังคมที่ดี ดังนั้นการจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมก็ยิ่งมีความสำคัญยิ่งขึ้นสำหรับการพัฒนาประเทศสู่เป้าหมายในอนาคต

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรมที่แก้ไขและพัฒนาได้ยาก ต้องใช้เวลาและกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยบทบาทของทางการศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในชาติในการปฏิรูปการศึกษาจึงเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและนำสู่การปฏิบัติ (กำแพง จิตตะมาภ. 2548 3)

จากความสำคัญของปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว โรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จักต้องพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ในปีการศึกษา 2552 โดยโครงการนี้ได้มีการดำเนินกิจกรรมหลายด้านและมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสรุปผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 252 อย่างไรก็ตามข้อมูลและข้อสรุปต่าง ๆ ก็ยังไม่เพียงพอที่จะบอกได้อย่างครบถ้วนว่าโครงการนี้มีความเหมาะสมใน แต่ละด้านเพียงใด และมีข้อดีหรือข้อบกพร่องอย่างไร

ดังนั้น ผู้ประเมินในฐานะผู้บริหารโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา จึงมีความประสงค์ทำการประเมินผลโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ซึ่งคาดว่าผลการประเมินจะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานการศึกษาอื่น ตลอดจนองค์กรที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อประเมินสภาวะแวดล้อมของโครงการ ประกอบด้วยนโยบายโรงเรียน หลักการและเหตุผลของโครงการ จุดประสงค์ของโครงการ สภาพแวดล้อมและการมีส่วนร่วม
2. เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการประกอบด้วย สมรรถภาพของโครงการ การออกแบบโครงการ ความเหมาะสมของงบประมาณ ระยะเวลาในการดำเนินการและกิจกรรมของโครงการ
3. เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการ ประกอบด้วย ขั้นตอนในการดำเนินงานกระบวนการประสานงาน กิจกรรมภายในกระบวนการดำเนินงานและข้อมูลสารสนเทศที่ประกอบการวัดกิจกรรมโครงการ
4. เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ ประกอบด้วย ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการและการนำไปใช้

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

1. ประชากรที่ใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการ, ครูที่ปรึกษาประจำชั้น, ครูผู้สอน, นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3, ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาในปีการศึกษา 2552 จำนวน 239 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการ, ครูที่ปรึกษาประจำชั้น, ครูผู้สอน, นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3, ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาในปีการศึกษา 2552 จำนวน 191 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง เคอร์จี่ และมอร์แกน (Krdjic and Morgan) พบว่า ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 191 คน โดยแยกเป็น ครูผู้รับผิดชอบโครงการ 4 คน จากประชากร 4 คน ครูที่ปรึกษาประจำชั้น 6 คน จากประชากร 6 คน ครูผู้สอน 5 คน จากประชากร 5 คน นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3 89 คน จากประชากร 116 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 9 คน จากประชากร 9 คน และผู้ปกครองนักเรียน 78 คน จากประชากร 99 คน

จำแนกประชากรออกตามสถานภาพผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้วสุ่มแต่ละส่วนอย่างเป็นสัดส่วน พบว่า ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 191 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ที่ผู้ประเมินสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ถามความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) มี 5 ระดับ ใน 4 ด้าน คือ การประเมินด้านสภาวะแวดล้อมโครงการ (C: Context Evaluation) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโครงการ (I: Input Evaluation) การประเมินด้านกระบวนการดำเนินการโครงการ (P: Process Evaluation) และการประเมินด้านผลผลิตโครงการ (P: Product Evaluation) ซึ่งโครงการและสิ่งที่จะศึกษาในแบบสอบถามที่จะประเมิน

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามปลายเปิดตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ในด้านบริบท โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ประเมินได้แจกแบบสอบถามไปทั้งหมด 191 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา และตรวจสอบว่าเป็นฉบับสมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ 191 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินโครงการ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้ประเมินได้รับเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามมีดังนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 191 คน จำแนกเป็น ครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 4 คน ครูที่ปรึกษาประจำชั้น จำนวน 6 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3 จำนวน 116 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 99 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การหาคุณภาพ

1. การหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามและค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 และค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ 0.9590
2. วิเคราะห์ระดับผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลตามเกณฑ์

สรุปผลการประเมินโครงการ

ผลการประเมินโครงการสรุปได้ ดังนี้

จากการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 พบว่า

1. ด้านสภาวะแวดล้อม (Context)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.37) ผลการประเมินรายข้อ พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.68) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานที่สังกัด ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.67) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการของโครงการ ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.87) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินโครงการ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.87) วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับวิธีดำเนินการ ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.85) หลักการและเหตุผลมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.83) วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.87) หลักการเหตุผลของโครงการมีความเหมาะสมและครอบคลุม ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.87) วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.89) วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.94)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ โรงเรียนมีการจัดทำ ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.45) โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างต่อเนื่องชัดเจน ($\bar{X} = 4.243$, S.D. = 0.87) บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.82) มีวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในโครงการช่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.83) งบประมาณที่ใช้ในโครงการมีความเหมาะสมเพียงพอ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.85) กิจกรรมสามารถดำเนินการได้ในสถานที่ที่กำหนดในโครงการ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.89) โครงการมีการกำหนดขอบข่ายหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.87) จำนวนบุคลากรมีความเพียงพอและเหมาะสมต่อการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.98) ระยะเวลาในการดำเนินการตามโครงการมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.91) โครงการมีแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนเหมาะสมสามารถปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.79)

3. ด้านกระบวนการ (Process)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประเมินกระบวนการของโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีการประชุมชี้แจง ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.45) ให้คณะกรรมการเข้าใจ

บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.46, S.D. = 0.84$) ความเหมาะสมของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความประหยัด ($\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.84$) มีการประเมินขั้นตอนการดำเนินงานและนำผลไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพภายหลังการดำเนินโครงการ ($\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.93$) มีการประเมินผลของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้เป็นข้อมูลอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.96, S.D. = 0.97$) ความเหมาะสมของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.88$) มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.91, S.D. = 0.81$) ความเหมาะสมของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ($\bar{X} = 3.86, S.D. = 0.99$) กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการตามแผนขั้นตอนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในโครงการ ($\bar{X} = 3.78, S.D. = 0.94$) มีการนิเทศควบคุมดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามขั้นตอน ($\bar{X} = 3.76, S.D. = 0.93$) มีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามโครงการได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.72, S.D. = 0.94$)

4. ด้านผลผลิต (Product)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประเมินผลของโครงการในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินในรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ โครงการนี้ทำให้ ($\bar{X} = 4.01, S.D. = 0.41$) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.80$) นักเรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ และหลักการจากโครงการนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.92$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.07, S.D. = 0.86$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์กล้าแสดงออกในทางที่ถูก ($\bar{X} = 4.06, S.D. = 0.85$) โครงการนี้ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ($\bar{X} = 4.03, S.D. = 0.81$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะ ($\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.91$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน ชุมชนและสังคม ($\bar{X} = 3.95, S.D. = 0.83$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความประหยัด ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.91$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ($\bar{X} = 3.85, S.D. = 0.84$) โครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.85, S.D. = 0.90$)

สำหรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในตอนที่ 3 ของแบบสอบถามนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสนอแนะว่า เป็นโครงการที่ดีสมควรพิจารณาดำเนินการให้ต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ควรขยายเป้าหมายของโครงการให้ครอบคลุมนักเรียนในระดับปฐมวัยและช่วงชั้นที่ 1 ควรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูและบุคลากรด้วยให้ครูเข้มงวดในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่อไป ควรเพิ่มเติมคุณธรรมด้านอื่นๆ ให้มากกว่าเดิมและควรเผยแพร่โครงการเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สถาบันที่รับผิดชอบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

อภิปรายผล

จากการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 มีประเด็นน่าสนใจที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยาปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ตามความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้รับผิดชอบโครงการ ครูผู้สอน ครูประจำชั้นนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และ 3 คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมา และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาวะแวดล้อม(Context) ด้านปัจจัยนำเข้า(Input) ด้านผลผลิต (Product) และด้านกระบวนการ (Process) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ สมนึก แกระหัน (อ้างอิงจาก ศีลธรรม โพนะทา. 2548: 50-51) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียรและเสียสละ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ปีการศึกษา 2541 จำนวน 236 คน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคำชะอี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร โดยสภาพอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งจะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษา โดยครูต้องรับผิดชอบ ดังการศึกษาของเฮนสัน (Henson. 2000: Website) ที่ได้ศึกษาความรับผิดชอบตามที่เข้าใจของผู้ที่จะเป็นครู เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนของตน เห็นว่า ครูเป็นผู้นำทางจริยธรรมและเป็นตัวแทนการให้จริยธรรมซึ่งควรจะได้รับผิดชอบต่อการพัฒนาระบบความเชื่อของ

นักเรียน ดังนั้น การให้การศึกษาแก่เด็กนั้นต้องครอบคลุมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ คุณธรรมจริยธรรม ดังที่มาตราฐานการ
เรียนรู้ของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กำหนดไว้ว่า เข้าใจและเห็นคุณค่าของ
หลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มี
ค่านิยมที่ดีงาม ศรัทธาในหลักศาสนา ประพฤติตามหลักธรรม ค่านิยมที่ดีงาม นำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (กรมวิชาการ. 2545 24–26)

โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปีการศึกษา 2552 ได้จัดให้มีกิจกรรมการเข้าค่าย
ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพื่อกระตุ้นและปลุกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสามารถทำให้เห็นเกิดพฤติกรรม
เชิงจริยธรรม ดังที่ ญชัยศ ผาจง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเข้าค่ายจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนากับการเข้าค่าย
จริยธรรมตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าค่ายจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา มีพฤติกรรมโดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน ได้แก่ ความ
รับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ดีกว่าก่อนเข้าค่ายอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านอ้อประชาสามัคคี ยังได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา
คุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และการประหยัดอดออม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้
นักเรียนควบคุมกันเองโดยมีครูคอยกำกับดูแล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนิวริทธิวิริยคุณ (ไปชาวิชัย) (2549 บทคัดย่อ) ที่ว่า
กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควรให้นักเรียนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมครูคอยควบคุมระเบียบวินัยให้เคร่งครัดกว่าปัจจุบัน และควร
มอบหมายให้นักเรียนควบคุมกันเอง กรณีการ ชุมภูเมือง (2548: 20–21) สรุปได้ว่า การดำเนินการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน
จะสัมฤทธิ์ ผลได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการหาแนวทางพัฒนาส่งเสริมนักเรียนให้มี
คุณธรรมจริยธรรมอันพึงประสงค์ อีกทั้งยังต้องได้รับการสนับสนุนในเรื่องบุคลากรที่มีความสามารถทางด้านจริยธรรมโดยเฉพาะ
งบประมาณในการดำเนินการ ตลอดจนนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการหาแนวทางพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
และเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมและประเทศชาติต้องการ

จากผลการประเมินโครงการทั้ง 4 ด้าน พบว่า โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ปี
การศึกษา 2552 อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ส่วนอีก 39 ข้อ อยู่ในระดับมากนั้น แสดงว่าโครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่
กำหนดให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่าร้อยละ 98 ผลปรากฏว่านักเรียนเข้าร่วมโครงการร้อยละ 100 และกำหนดให้นักเรียน
บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ผลปรากฏว่านักเรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการร้อยละ 87 (โรงเรียนบ้าน
สาหร่ายวิทยา. 2550: 33) นอกจากนี้ ผลการประเมินโครงการยังสอดคล้องกับรายงานประเมินคุณภาพภายนอก (สำนักงานรับรอง
มาตรฐานและประเมินคุณภาพ (องค์กรมหาชน) (2550: 24) ที่มาประเมินโรงเรียนบ้านสาหร่ายวิทยา ในรอบ 3 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปี
การศึกษา 2547–2549 คำสั่งโรงเรียน บันทึกการประชุมครู บันทึกการประชุมผู้ปกครองนักเรียน บันทึกการประชุมคณะกรรมการ
สถานศึกษา การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง พร้อมทั้งสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียน
การสอนและพฤติกรรมผู้เรียน พบว่า ทุกฝ่ายมีความต้องการที่จะให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนในการปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม
และค่านิยมที่ดีงามให้เป็นคนดีของสังคมและหมู่บ้าน สถานศึกษาได้จัดให้มีโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและ
ค่านิยมที่ดีงามของนักเรียน โดยมีผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้เรียนเข้าร่วมโครงการดังกล่าวเสมอมา จากการ
ดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ พบว่า การดำเนินงานตามแผนงานโครงการ บรรลุเป้าหมายตามแผนทุกโครงการ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมี
ความพึงพอใจมากกว่าร้อยละ 80 และสนับสนุนให้โครงการดังกล่าวดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการอบรม สัมมนา หรือ อบรมปฏิบัติธรรม หรือพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ครูและบุคลากร เพื่อให้เกิด
ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) ความรับรู้เชิงบวก (Positive Perception) เพื่อให้เกิดพฤติกรรม (Behavior) ที่ดีซึ่งจะสามารถเป็น
แบบอย่างที่ดี (Model) สำหรับนักเรียนที่ได้ดูแบบอย่างดังกล่าวแบบอย่างที่ดี ดีกว่าการสอน

1.2 ควรขยายโครงการให้ครอบคลุมกับนักเรียนทุกคนในโรงเรียนทั้งระดับปฐมวัยและช่วงชั้นที่ 1

1.3 ควรมีการเพิ่มเติมคุณธรรมให้มากขึ้นอีกในหลายด้าน เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความกตัญญูทวดที่ และ
ด้านอื่น ๆ

1.4 ควรเผยแพร่โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพราะสามารถใช้เป็นแบบอย่างได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้ครอบคลุมทุกชั้นเรียน

2.2 ควรวิจัยและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ สามัคคี กตัญญูทวดที่ และด้านอื่นให้ครอบคลุม

2.3 ควรวินิจฉัยเชิงคุณภาพด้านจริยธรรมคุณธรรมที่เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนานักเรียน

2.4 ควรวินิจฉัยเชิงคุณภาพเพื่อขอจัดความบกพร่องด้านจริยธรรม เพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2526). *จริยศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2527). *โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2542). *การศึกษาเกณฑ์ปกติระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมศาสนา. (2539). *คู่มือการพัฒนาจริยศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- กรรณิการ์ ชุมภูเมือง. (2548). *แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของโรงเรียนสันกลางวิทยา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระคุรุศาสตร์ มหาบัณฑิต. เชียงราย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย. อัดสำเนา.*
- _____. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กัลยา ศรีปาน. (2542). *การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา. ปรียญานาพันธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. อัดสำเนา.*
- กำแหง จิตตะมาก. (2548). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามวิทยานิพนธ์ คุรุศาสตร์บัณฑิต. อุดรฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา. อัดสำเนา.*
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2524). *การจัดจริยศึกษาในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). *การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จันทร์ตรา วัฒนานุกุลพงศ์. (2548). *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เขต 6 วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. อัดสำเนา.*
- จำเนียร สุขหลาย. (2540). *แบบจำลอง CIPP*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยพร วิชชาวุฒ และธีรพร อูวรรณโณ. (2528). "แนวคิดและการพัฒนาใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม วารสารคุรุศาสตร์, หน้า 11.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- ชูชาติ ชาวคำเขตต์. (2543). *การประเมินโครงการบ้านเด็กของโรงเรียนดอยเวียงผาพญาทอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อัดสำเนา.*
- ไชยณรงค์ ฮวดศิริ. (2543). *การประเมินโครงการสัมผัสนิเวศน์ของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อัดสำเนา.*
- ทิตนา แคมณี. (2541). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- ณัฐยศ ผาจง. (2542). *ศึกษาเปรียบเทียบการเข้าค่ายจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนากับการเข้าค่ายจริยธรรมตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนชุมชนบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. อัดสำเนา.*
- เทียนฉาย กิระนันท์. (2540). *การวางแผนและการจัดทำโครงการของรัฐ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นลิน เรืองบุตร. (2542). ปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการพบกลุ่มวิธีเรียนทางไกลสำหรับ
นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. อุดສຳເນາ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น.กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2536). การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- พจนีย์ แฝงศรีสาร. (2547). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-3 โรงเรียนปรีณส์
รอยัลวิทยาลัย อำเภอยะรังใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดສຳເນາ.
- พยุงค์ศักดิ์ จันทรสุนทร. (2541). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระบบการศึกษาไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระครูนิวิฐวิริยคุณ (ไปธาวิชัย). (2549). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจังหวัด
ลำพูน. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ลำปาง: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. อุดສຳເນາ.
- พระวรศักดิ์ วรธมโม. (2522). ครุกับศีลธรรม ธรรมบูชา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2525). ธรรมในฐานะเป็นเครื่องมือสร้างคน สร้างชาติและสร้างโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2528). วิชาฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา. (เอกสารชุดการสอน). พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มานิต มานิตเจริญ. (2519). พจนานุกรมไทย. กรุงเทพฯ: ราชสาส์นการพิมพ์.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2542). การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2542). การประเมินผลโครงการการวิจัยประเมินผล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- โรงเรียนบ้านอ้อประชาสามัคคี. (2549). ธรรมนุญโรงเรียน ฉบับที่ 4. อุดສຳເນາ.
- _____. (2549). แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2549. อุดສຳເນາ.
- _____. (2550). สรุปผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2549. อุดສຳເນາ.
- วดีน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: ธรรมดา.
- วารินทร์ ม่วงสุวรรณ. (2517). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักและแบบควบคุมความเอื้อเพื่อและวินัย
ทางสังคม. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
อุดສຳເນາ.
- วิชัย กฤษณะกลาง. (2546). การศึกษาปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโนนสูงจังหวัดนครราชสีมาวิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. นครราชสีมา
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. อุดສຳເນາ.
- วิเชียร พากเพียร. (2531). การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดສຳເນາ.
- วิบูลย์ ชลานันต์. (2545). การประเมินโครงการฝึกปฏิบัติภาคสนาม นิสิตสาขาวิชาพบศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีรพงษ์ คุณมณี. (2526). การศึกษาผลของการสอนด้วยวีดิทัศน์ตามขั้นหนังสือของอริยสัจในการสอนจริยธรรมนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร. อุดສຳເນາ.
- วีระเดช เชื้อไชย. (2549). คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนกุลโนนครราชสีมา: ม.ป.ท.
- สงบ ลักษณะ. (2530). "แนวคิดบางประการเกี่ยวกับการประเมินโครงการของหลักสูตร วารสารวิจัยทางการศึกษา. 17(3): หน้า 27-31.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2525). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครูพิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สมบุรณ์ ชิตพงษ์. (2537). การวัดและประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2540). ความรู้พื้นฐานสำหรับการประเมินโครงการทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สาโรช บัวศรี. (2526). จริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7, กลุ่มนโยบายและแผน. (2550). การขับเคลื่อนนโยบาย สพฐ. 2550. (อำนวยการ). นครราชสีมา: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). การขับเคลื่อนนโยบาย สพฐ. ปี 2550-2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2546). การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2550). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ 2 (พ.ศ. 2549-2553). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2524). หนังสือเรียนสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พุทธศักราช 2524 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุทิน แก้วพนา. (2543). การประเมินโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2541 จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดສຳເນາ.
- สุรพล บัวพิมพ์. (2540). โครงการและแผนปฏิบัติการภาควิชาบริหารการศึกษา. (เอกสารประกอบการเรียน). เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2529). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช; และนางลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). รายงานผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย”: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา มานะโรจน์. (2539). การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดສຳເນາ.
- อรุณศรี เหลืองไทยงาม. (2539). การส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดສຳເນາ.
- อารี จำปาทอง. (2532). การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดສຳເນາ.
- อำนาจ ทะพิงแก; และชยันต์ วรรณภูมิ. (2541). พัฒนาการของจริยศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- Alkin, C.R. (1972). Evaluation Theory Development, in **Evaluation Action Program: Readings in Social Action and Education**. Ed. C.H. Weiss. 170. Boston: Allyn and Bacon.
- Dewey, John. (1975). **Moral Principles in Education**. London: Fever & Simons.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw Hill.
- Hoffman, M.L. (1970). **Moral Development in Carmichael Manual of Child Development**. New York: John Wiley and Sons.
- Kohlberg, L. (1976). Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach. in **Moral Development and Behavior**. 59. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kohlberg, L.; & W. Philip. (1973). “Understanding the Hidden Curriculum”, **Annual Edition in Education**. Guilford: The Dushkin Publishing Group.
- Rest, J.R. (1976). “The Hierarchical Nature of Moral Judgement: A Study of Patterns of Comprehension and Preference of Moral Stages”, **Journal of Personality**. 3(14): pp. 51-54. December.
- Scriven, M.S. (1969). **An Introduction to Meta-Evaluation Product Report February**.
- Stake, R.E. (1976). The Countenance of Education Evaluation Teacher College. **Record**. 68: pp. 523-540.
- Stufflebeam, D.L.; and et al. (1971). **Educational Evaluation and Decision Making**. Itasca, Ill.: Peacock.
- Tirri, Kirsi. (1997). “How Finnish Teachers Identify and Solve Moral Dilemmas at School: A Case Study”, **Dissertation Abstracts International**. 18(08): p.906. February.
- Tyler, R.W. (1969). **Educational Evaluation: New Roles, New Means**. Chicago: University of Chicago.
- Willard, Nancy. (1998). “Moral Development in the Information Age”, **Dissertation Abstracts International**. 9(05): pp. 425-616. December.